

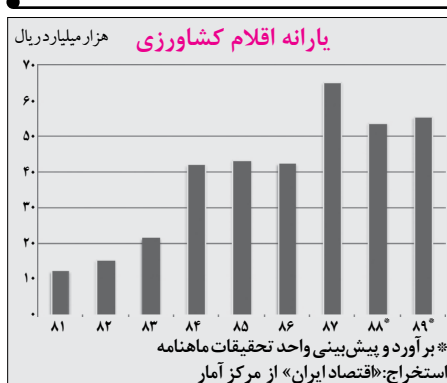
آخر و عاقبت کشاورزی ارزان

بخور و نمیر

عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD)، در حدود سه چهارم کل حمایت از بخش کشاورزی، مربوط به تولید کنندگان است و دو سوم این مقدار به حمایت‌های قیمتی اختصاص دارد.

علاوه بر مسایل مربوط به یارانه‌ها، بهره‌وری عوامل تولید در بخش کشاورزی از اهمیت فراوانی برخوردار است. اقتصاد ایران علیرغم برخورداری از نیروی کار جوان و تحصیلکرده، در اختیار داشتن منابع طبیعی غنی و ظرفیت‌های قابل توجه تولیدی، بهره‌وری مناسبی ندارد که این امر ناشی از مسایلی همچون ضعف در مدیریت، فقدان سرمایه‌گذاری در تحقیقات، عدم کارایی واحدهای تولیدی، اعمال شیوه‌های سنتی کشاورزی، عدم حاکمیت شایسته سلازی علمی و فنی در تولید و فقدان آموزش‌های مورد نیاز در بخش کشاورزی است. هدفمندی یارانه‌ها، نیازمند رفع نواقص تولید و ارتقای مسایلی همچون بهره‌وری است. شیوه‌های علمی و نوین تولید در بخش کشاورزی که به افزایش راندمان تولید و کاهش هدروری نهاده‌ها می‌انجامد، موضوعی است که توجه، بررسی و دقت نظر کارشناسی را می‌طلبد. به عنوان مثال، مصرف سرانه نهاده‌های کشاورزی به علت عدم آگاهی از شیوه استفاده آنها در ایران بسیار بالا است که این امر بر کیفیت محصول اثر خواهد گذاشت، در حالی که تنها با استفاده بهینه از منابع و ارتقای کارایی و اثر بخشی عوامل تولید، بخش کشاورزی می‌تواند علاوه بر پاسخگویی به نیازهای روز افزون جمعیت رو به رشد، در جریان توسعه اقتصادی گام بردارد.

در پایان باید گفت هدفمند کردن یارانه‌ها نباید به معنای افزایش قیمت عوامل تولید باشد، بلکه این فرآیند باید به معنای کاهش سهم یارانه‌های مصرفی تا حد ممکن و افزایش سهم یارانه‌های تولیدی جهت حمایت از تولید کنندگان تعریف شود. تنها در این صورت است که می‌توان به رشد اقتصادی مطلوب دست یافت. با توجه به شرایط اقتصادی کشور و موقعیت جغرافیایی آن برای افزایش تولید و بهره‌وری و در نهایت راهیابی به بازارهای بین‌المللی و توسعه بخش کشاورزی، دولت باید با توجه به ضرورت‌ها به هدفمند کردن یارانه‌ها اقدام کند. ■

مهمترین جامعه هدف در هدفمندی یارانه‌ها بخش کشاورزی است که نیازمند تدوین شیوه‌های علمی با رعایت اصول بهره‌وری است.

آلات، پرداخت خسارت به تولید کنندگان محصولات کشاورزی، پرداخت بخشی از حق بیمه محصولات کشاورزان و خرید تضمینی برخی محصولات اساسی می‌شوند. در عین حال در کشورهای پیشرفته، حمایت از بخش کشاورزی توسط ابزارهای متنوعی صورت می‌گیرد که در عمل، دستیابی به اهدافی از قبیل افزایش درآمد کشاورزان، حمایت از تولید کنندگان داخلی، رفع وابستگی و کاهش فقر را تضمین می‌کند.

کشورهای پیشرفته و یارانه کشاورزی

اتحادیه اروپا بزرگترین حمایت‌کننده بخش کشاورزی در جهان است. تأمین یارانه‌های پرداختی توسط این اتحادیه، مستقیماً توسط مالیات دهندگان آن صورت می‌گیرد. این یارانه، معادل نیمی از بودجه سالانه اتحادیه اروپا است که رقمی در حدود ۳۰ میلیارد پوند می‌باشد. از سال ۲۰۰۳ در بخش‌های مختلف اتحادیه، یک سلسله اصلاحات بنیادین صورت گرفته که ارایه خدماتی در راستای حفظ و توسعه روستاها - به جای پرداخت مستقیم پول - یکی از این برنامه‌های اصلاحی است. این تغییر در نوع تخصیص یارانه‌ها، تأثیر منفی قابل توجهی بر تولید کنندگان محصولات کشاورزی در کشورهای غیرعضو داشته است. عمده‌ترین سیاست‌های مشترک حمایتی در کشورهای عضو اتحادیه اروپا شامل سیاست‌های قیمتی، پرداخت‌های درآمدی غیرمستقیم همچون نرخ بهره پایین، نهاده‌های ارزان تولید و کاهش مالیات، پرداخت‌های مستقیم درآمدی مانند جبران خسارات طبیعی و سایر مخارج دولتی برای تحقیق، تبلیغات و بازاریابی می‌باشند.

حمایت‌های آمریکا از بخش کشاورزی نسبت به اروپا کمتر است. طبق قانون زراعی جدید و سایر برنامه‌های کشاورزی، حمایت‌های انجام شده توسط دولت آمریکا شامل یارانه وام‌های کشاورزی، حفاظت از منابع، حمایت‌های قیمتی، بیمه محصولات و یارانه‌های صادراتی هستند.

یارانه تولیدی، جایگزین یارانه مصرفی

به طور کلی، حمایت در کشورهای در حال توسعه بیشتر به سمت نهاده‌های تولید و مصرف کنندگان و در کشورهای توسعه یافته به سمت حمایت‌های قیمتی از تولید کنندگان کشاورزی است؛ به گونه‌ای که در کشورهای

بخش کشاورزی با ظرفیت بالایی که در جذب نیروی انسانی و ایجاد اشتغال دارد، می‌تواند پاسخگوی نیاز داخلی و حتی زمینه ساز حضور کشور در بازارهای جهانی باشد. افزایش صادرات غیرنفتی و در نهایت تضمین رشد اقتصادی، مهمترین نتایج توسعه بخش کشاورزی می‌باشند که نیازمند اتخاذ سیاست‌های حمایتی دولت هستند. یکی از سیاست‌های دولت در این بخش، پرداخت یارانه‌هایی است که هدف از آنها، کاهش هزینه‌های تولید و افزایش درآمد تولید کنندگان است.

به طور کلی، یارانه‌های پرداختی دولت شامل یارانه‌های تولیدی، مصرفی و خدماتی بوده و در این بین، بیشترین سهم یارانه‌ها مربوط به یارانه‌های مصرفی است. در کشور ما با آن که برای حمایت از تولید داخل و رفع وابستگی به واردات، لازم است یارانه‌های تولیدی بیشترین سهم را داشته باشند، اما یارانه‌های مربوط به بخش کشاورزی در مقایسه با دیگر بخش‌ها رقمی ناچیز هستند.

سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی ایران با هدف تقویت بنیه تولید، توسعه روستاها و ایجاد و حفظ اشتغال اتخاذ می‌شوند. بنابراین با توجه به اهداف دولت در حمایت از بخش کشاورزی، هدفمند کردن یارانه‌ها نباید به معنای افزایش قیمت نهاده‌ها باشد، چرا که این امر، ریسک بخش کشاورزی را در مقایسه با سایر بخش‌های اقتصادی به طرز قابل ملاحظه‌ای افزایش خواهد داد. علاوه بر این، افزایش قیمت نهاده‌ها با توجه به شرایط اقتصادی موجود و مشکلاتی همچون تورم عمومی در کشور، نوسانات اقلیمی، آفات و بیماری‌ها، بلایای طبیعی و ریسک سرمایه‌گذاری، ضمن تهدید بخش کشاورزی، سرمایه‌گذاری را با کاهش مواجه کرده که نتیجه این امر، کاهش تولید و عقب افتادگی بیشتر این بخش خواهد بود.

نگاه بین‌المللی

سیاست‌های حمایتی در کشورهای در حال توسعه که بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی آنها نقش کلیدی دارد، از اهمیت خاصی برخوردارند و حتی سازمان تجارت جهانی اعمال برخی روش‌های حمایتی را برای بخش کشاورزی از سوی دولت‌ها مجاز دانسته است. در ایران، ابزارهای حمایتی دولت در این بخش بسیار محدود و فاقد تنوع کافی هستند و اغلب شامل پرداخت یارانه به نهاده‌های مورد استفاده نظیر کود، سم، بذر، ماشین